

Eugenia A. Karpiłowska
Instytut Językoznawstwa im. O.O. Potebni
Narodowa Akademia Nauk Ukrainy
Kijów

GNIAZDA SŁÓW JAKO JĘZYKOWY OBRAZ ŚWIATA. PERSPEKTYWY BADAŃ PORÓWNAWCZYCH¹

1. Rola gniazd słów w językowej kategoryzacji świata i systemowej organizacji zasobu wyrazów: lingwistyczna tradycja ukraińska

Współczesna lingwistyka coraz więcej uwagi poświęca problemom konceptualizacji i językowej kategoryzacji świata. Innymi słowy, stara się wyjaśnić budowę danego znaku językowego, z jednej strony odwołując się do jego związku ze sposobem interpretacji świata w danym języku narodowym, do związku między obiektem nominacji a jego językowym obrazem, z drugiej zaś – do możliwości organizacji nazw w systemie języka. W badaniach budowy nazw i związków między nimi szczególne miejsce zajmują gniazda słotwórcze, co było już nieraz podkreślane przez językoznawców-slawistów. Znaczenie gniazd dla badań języków, i to zarówno badań opisowych, jak i porównawczych, tak synchronicznych, jak i diachronicznych, jest coraz bardziej uświadamiane, co pozostaje w związku z rozwojem etnolingwistyki i lingwokulturologii.

W językoznawstwie ukraińskim podstawy podejścia gniazdowego w badaniach leksyki derywowanej, aparat pojęciowy i procedury budowy gniazd słotwórczych zostały opracowane w końcu lat 50. XX w. i konsekwentnie wprowadzane przez założyciela ukraińskiej szkoły słotwórczej, I. I. Kowalyka, którego setną rocznicę urodzin obchodzono w tym roku („Вісник” 2007).

Idąc za badaniami O. O. Potebni, I. I. Kowalyk uważał, że dla pokazania sposobów odbicia świata w języku etnicznym najodpowiedniejszym modelem przedsta-

¹ Polską wersję artykułu przygotowała dr Olesia Lazarenko, badaczka kontaktów języków polskiego i ukraińskiego, pracownica Instytutu Językoznawstwa im. O. O. Potebni NAN Ukrainy w Kijowie, za co autorka składa jej najserdeczniejsze podziękowanie.

wiającym organizację słownictwa jest gniazdo. Rdzeń ukraińskiego (słowiańskiego, a więc i indoeuropejskiego) wyrazu jest nie tylko jego najważniejszą częścią, ale też nosicielem pewnego ogólnego pojęcia. Właśnie status rdzenia jako trzonu, dzięki któremu utrzymuje się jedność formalna i znaczeniowa wyrazów na nim opartych, decyduje o możliwości wykorzystywania go jako punktu centralnego w strukturyzowaniu zbioru leksemów. Ponieważ w języku ukraińskim (podobnie jak w polskim) przeważają w nominacji techniki słowotwórstwa morfologicznego, wobec tego gniazda słowotwórcze są najdogodniejszymi obiektami w badaniach słownictwa.

Wychodząc z tego założenia, I. I. Kowalyk za jedno z najpilniejszych zadań ukraińskiej slawistyki uznał badania historyczno-porównawcze, diachroniczne i synchroniczne wschodniosłowiańskiego systemu gniazd słowotwórczych na tle ogólnosłowiańskim. Według jego przekonania, wypowiedzianego w artykule *Funkcja semantyczna rdzenia w gnieździe słowotwórczym* (*Семантична функція кореня в словотвірному гнізді*), „w wyniku badań w tym zakresie zostaną ustalone ogólnosłowiańskie i indywidualnojęzykowe właściwości słowotwórczego układu gniazdowego”, a więc zasady i środki słowotwórcze kształtowania obrazu świata w języku ukraińskim, wspólne dla niego i dla innych języków słowiańskich, oraz te, które są swoiste tylko dla języka ukraińskiego (Ковалик 2007: 334).

Inny ukraiński uczony – O. S. Melnyczuk – skutecznie zastosował podejście gniazdowe w badaniach etymologicznych słownictwa ukraińskiego. Koncepcja rekonstruowania etymonów wyrazów ukraińskich w języku indoeuropejskim, modelowanie ewolucji ich formy i semantyki w zasobie związanych genetycznie słowiańskich gniazd słowotwórczych została zrealizowana w korpusie siedmiotomowego akademickiego *Słownika etymologicznego języka ukraińskiego* (*Етимологічний словник української мови* – dalej ЕСУМ), opracowanego pod jego kierownictwem (*Вступ* 1982; Черниш 2001)². Skuteczne zastosowanie podejścia gniazdowego w historyczno-porównawczych studiach leksyki słowiańskiej na przykładzie grupy związanych tematycznie gniazd o prasłowiańskich rdzeniach *PEK-, *VÖR-/*VĪR-, *KYR-/*KVAR-/*KOP- przekonująco pokazała w monografii uczennica O. S. Melnyczuka – T. O. Czernysz (Черниш 2003).

Jeżeli badania diachroniczne gniazd pokazują panoramę rozwoju tej czy innej grupy wyrazów o wspólnym rdzeniu, spektrum, tendencje i środki ich formalnego oraz znaczeniowego strukturyzowania z możliwą deetymologizacją, zanikiem jedności gniazda i jego rozpadem, to badania synchroniczne gniazd przynoszą informacje o obrazie świata funkcjonującym w świadomości współczesnych nosicieli języka i realizującym się w ich językowej działalności. Tak więc gniazda dzięki gromadzeniu nazw zawierających wspólne pojęcie i jego formalny wykładnik, rdzeń, dają możliwość ustalenia zasad, regularności i właściwości kategoryzacji danego pojęcia i możliwości jego profilowania.

Dynamiczny charakter słownictwa zmusza do uwzględnienia rozmaitych formalno-semantycznych stosunków między wyrazami o wspólnym rdzeniu i rozmaitego

² Dotąd opublikowano pięć z sześciu tomów korpusu słownika (materiał do litery T włącznie). Tom 7 będzie zawierał indeks wyrazów pochodzących z ponad 200 żywych i martwych języków światowych, wykorzystywanych przy rekonstrukcji etymonów ukraińskich wyrazów.

stopnia spoistości gniazd. Badacze słownictwa języków słowiańskich wyróżniają **gniazda słotwórcze** i **gniazda rdzenne (morfemowe)** (Тихонов 1985; Ширшов 1991, 2004; Карпіловська 2002).

Dla pierwszego typu gniazd charakterystyczne są stosunki motywacji słotwórczej, tzn. formalnego i semantycznego wywodzenia w kolejnych krokach (taktach) jednostek gniazda (derywatów) z jego centrum – niepo pochodnego (morfologicznie podziel nego lub niepodziel nego) wyrazu. Z tym wią że się występowanie kolejno kategoryzowanego nie tylko pojęcia wspól nego rdzenia, ale i wyrażonego w nim uogólnionego znaczenia lek sykalnego wyrazów pochodnych.

Dla drugiego typu gniazd (rdzennych) ważne są wyłącznie stosunki wzajemnej korelacji według wspól nego rdzenia, ale bez dalszej strukturyzacji, realizowanej w wielostopniowej strukturze słowiańskich gniazd słotwórczych. Gniazda rdzenne (morfemowe) tworzą wyrazy o wspól nym rdzeniu, które straciły swoją podstawową jednostkę wyjściową, albo też zapożyczenia, wywodzące się ze wspól nego etymonu, jak np. ukr. *гриф, грифон, грифонаж* z łaciny *gryps (gryp(h)is)* ‘ptak drapieżny, zwierzę fantastyczne mające tułów lwa i głowę orła’, a to z kolei z gr. *grypós* ‘krzywonosy, skrzywiony’. W ten sposób wszystkie człony gniazda rdzennego są bazowymi, równoprawnymi jednostkami, jednak wyrażone w ich rdzeniach wspól ne pojęcie ulega czasami zdumiewającym metamorfozom w znaczeniach lek sykalnych wyrazów owych gniazd. Świadczy o tym choćby porównanie przytoczonego wyżej znaczenia wyrazu *гриф* ze znaczeniem zapożyczonego do języka ukraińskiego za pośrednictwem języka francuskiego wyrazu *грифонаж* – ‘powierzchowne szkice o charakterze improwizacyjnym (przeważnie w rysunkach zrobionych piórem czy w akwafortcie)’, gdzie fr. *griffonage* – dosłownie ‘bazgranina, esy-floresy’ (CCIC: 192). Ponieważ niektóre z członów gniazd rdzennych wykazują słotwórczą aktywność, w słowiańskich lek sykonach tworzy się mieszany typ gniazd – **słotwórczo-rdzenne** lub **morfemowo-słotwórcze**. Już tylko dla uzupełnienia obrazu potencjału słotwórczego języka wspomni my o istnieniu tzw. **gniazd potencjalnych, zerowych** (Ширшов 1991: 13) lub **pustych** (Скаржинский 2006: 161), tzn. gniazd mających tylko leksem centralny.

Porównanie proporcji między wyrazami niepo pochodnymi i po pochodnymi w języku ukraińskim i polskim pokazuje dowodnie nie tylko oczywistą przewagę ilościową derywatów, ale także ich wagę w zaspokajaniu potrzeb językowej kategoryzacji świata. I tak np. w ogólnym zasobie słownikowym współczesnego języka ukraińskiego, zarejestrowanym w komputerowym, morfemowo-słotwórczym zbiorze³, opracowanym na materiale najważniejszych słowników akademickich, wyrazy ogólnie podziel ne morfologicznie (po pochodne i niepo pochodne z punktu widzenia słotwórstwa) stanowią więcej niż 76% całości. Na jeden więc wyraz niepo pochodny i niemo tywowany przypadają przeciętnie trzy derywaty względnie wyrazy morfologicznie podziel ne. Podobna proporcja jest też w słownikach nowej ukraińskiej lek syki (Мазурик 2002; Віняр/Шпачук 2002; Нелюба 2004, Нелюба, Нелюба 2006). Analiza haseł w nich zawartych potwierdza słuszność wniosku polskiej badaczki K. Waszakowej, sformu-

³ Zbiór ten opracowano w Pracowni Strukturalno-Matematycznej Lingwistyki Instytutu Językoznawstwa im. O. O. Potębni NAN Ukrainy w Kijowie (więcej o tym zob. Klymenko-Karpiłovs’ka 1994; Карпіловська 2006: 96–104).

łowanego co prawda dla języków zachodniosłowiańskich, dotyczącego charakteru procesu dopełniania zasobu wyrazowego tych języków w szczególności internacjonalizmami. Jak pisze Waszakowa (2003: 78): „Procesy te prowadzą do powstawania w tych językach załączkowych gniazd słotwórczych...”.

Nowy leksem, utworzony w danym języku narodowym lub zapożyczony, nieuchronnie wchodzi w już istniejącą sieć kategoryalnych znaczeń, słotwórczych wartości nominacyjnych, razem ze znaczeniem leksykalnym i gramatycznym, realizując je i przejawiając aktywność nominacyjną w świadomości użytkowników języka. Charakterystycznym przykładem może tu być „obrastanie” nowych rzeczowników: nazw obiektów działalności zawodowej człowieka, nazwami osób zajmujących się ową działalnością, a także przymiotnikami czy czasownikami wyrażającymi procesualne i nieprocesualne cechy takiego obiektu, por. *niap* (skrótowiec dźwiękowy – ukraiński odpowiednik angielskiego *PR – public relations*) i *niapiveць, niарник, niармен* (z dalszym profilowaniem i obdarzeniem takich nazw rozmaitym potencjałem wartościującym: *niар-менеджер, niар-фахівець, чорноniарiveць* – od *чорний niар*), *niарний* (i *високоniарний*), *niарівський, niарити, niар-компанія, niар-технологія, niар-хід* itp.

Gniazdo słotwórcze, skupiając współrządzenie derywaty, które należą do różnych typów, kategorii i grup, umożliwia systematyzację zasobu wyrazów tak według zasady semantycznej, tzn. w oparciu o wspólny rdzeń wyrazów: wyraziela wspólnego dla nich pojęcia, jak i według zasady formalnej, tzn. ze względu na model słotwórstwa w całości lub ze względu na dany formant będący kategoryzatorem wyrazów. Dwuczłonowość formalno-semantycznej struktury derywatów otwiera drogę do dwojakiemu rodzajowi badań gniazd: a) w ujęciu prospektywnym, zorientowanym na rdzeń i stawiającym w centrum zainteresowania temat słotwórczy, b) w ujęciu retrospektywnym, zorientowanym na afiks i stawiającym w centrum zainteresowania formant⁴.

2. Możliwe perspektywy i parametry porównawczych badań gniazd słotwórczych

Podwójna referencja wyrazu pochodnego, jego odniesienie nie tylko do świata realnego, lecz również do innych wyrazów z tym samym rdzeniem, a także wielostopniowy (gradualny) charakter rozwijania się struktury formalno-semantycznej gniazd z góry określają ujęcia perspektywiczne i parametry ich porównania w granicach jednego lub wielu języków. W zależności od postawionego zadania badawczego obiektem porównania stają się:

- 1) wierzchołek gniazda (centrum) – wspólny dla wszystkich wyrazów rdzeń;
- 2) wyraz podstawowy gniazda;
- 3) kompleksy paradygmatyczne i syntagmatyczne wyrazów pochodnych w gniazdach: pary, łańcuchy słotwórcze, paradygmaty wyrazów pochodnych poszczególnych taktów, zakresy (bloki) oparte na częściach mowy, gniazda, zwarte podgniazda

⁴ Takie dwie perspektywy zauważył swego czasu I. I. Kowaluk (Ковалик 1958: 11).

w składzie gniazd, tworzone przez poszczególne znaczenia polisemicznego wyrazu podstawowego gniazda.

Wszystkie te obiekty mogą być porównywane w różnych aspektach i według ich cech formalnych, semantycznych czy funkcjonalnych. Jako wzorec porównania można wybrać np. całą formalno-semantyczną strukturę gniazda. Tego rodzaju sposób porównania paradygmatów słowotwórczych (według terminologii autorki – *deklinacji*) wyrazów centralnych gniazd o wspólnym znaczeniu i funkcjach składniowych (wspólnej *intencji*) zaproponowała, w badaniach derywacji odczasownikowej, słowacka badaczka K. Buzássyová (Buzássyová 1974). Z kolei ukraińska badaczka N. F. Kłymenko, przyjmując tę metodę, dla precyzyjnego wyboru gniazd wprowadziła także parametr wspólnoty tematu, tj. pojęcia odzwierciedlanego w semantyce podstawowych wyrazów gniazda. Na materiale gniazd ukraińskich czasowników odnoszących się do tkactwa opracowała metodę połową do badań derywacji dewerbalnej. Pozwoliło to określić sposoby i środki kategoryzowania w języku ukraińskim rozmaitych technik obróbki surowców tkackich, a następnie uzupełnianie się wzajemne gniazd oraz stopnie aktywności poszczególnych modeli derywacyjnych (Клименко 1982: 99–194).

W ostatnich latach w słowotwórstwie ukraińskim pojawiły się prace, w których obiektem porównań są poszczególne gniazda (Ярошенко 2006), ale także ogół gniazd wyrazów o wspólnej semantyce ich wyrazów centralnych (Серін 2003). Z kolei analizie potencji słowotwórczej wspólnych konceptów w języku ukraińskim i nowogreckim, mianowicie konceptu MORZE (ukr. МОРЕ) i jego językowych zmiennych, poświęcone są niedawne studia N. F. Kłymenko (Клименко 2004).

Omawiając możliwe sposoby prowadzenia badań gniazdowych w obrębie jednego lub kilku języków, uważamy za celowe ustalanie nie tylko obiektów – wzorców porównania, lecz także płaszczyzn, ujęć perspektywicznych studiów porównawczych w czasie i przestrzeni języka, układu współrzędnych „poła badawczego” ich analizy.

W niniejszym artykule próbujemy określić spektrum możliwych sposobów prowadzenia badań gniazd słowotwórczych języka ukraińskiego w porównaniu z językiem polskim w aspekcie synchronicznym. O istnieniu pewnej wspólnej podstawy takiego porównania materiału ukraińskiego i polskiego przekonuje potężna warstwa genetycznie spokrewnionych wyrazów w obu językach, a także ich historyczne kontakty. Dla potwierdzenia niektórych spostrzeżeń odwołujemy się do języka rosyjskiego, związanego ściśle z obu porównywanymi językami. Jako podstawę materiałową rozważań przyjmujemy nasz *Rdzeniowy słownik gniazdowy języka ukraińskiego* (Карпіловська 2002) i *Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego* (Kraków 2001–2004), a zwłaszcza jego trzeci tom, zawierający odczasownikowe gniazda słowotwórcze (Skarżyński et al. 2004). Dla ilustracji niektórych spostrzeżeń i wniosków przytaczamy także materiały z ukraińskich i polskich słowników objaśniających. Wybór wymienionych słowników gniazdowych jako bazy materiałowej wymaga jednak pewnego objaśnienia istniejących między nimi różnic w modelowaniu struktury formalno-semantycznej gniazd. Różnice te są spowodowane odmiennymi celami teoretycznymi i praktycznymi obu słowników. Pamięć o nich

jest bardzo ważna właśnie w badaniach porównawczych, ponieważ ma to wpływ na jednolitość analizy.

W słowniku ukraińskim wierzchołkiem gniazda jest wspólny dla zebranych w nim wyrazów rdzeń – niewariantywny (nieposiadający wariantów formalnych) lub rdzeń wariantywny (posiadający formalne warianty). Przyjęcie jako wierzchołka gniazda uogólnionej postaci rdzenia umożliwia uwzględnienie wszystkich możliwych typów gniazd wyrazów, posiadających formalnie podobne (homograficzne) rdzenie.

Z kolei słownik polskich autorów, co widać już w jego tytule, zawiera wyłącznie gniazda słowotwórcze i rzecz jasna w centrach jego gniazd znajdują się wyrazy niemotywowane, motywujące bezpośrednio lub pośrednio pozostałe wyrazy. Struktury formalno-semantyczne, rozwijające się od różnych znaczeń wyrazów podstawowych gniazd, są w tym słowniku samodzielnymi gniazdami (np. BLOKOWAĆ 1. ‘tarasować, zagradzać, zastawiać’, BLOKOWAĆ 2. ‘organizować blokadę polityczną, gospodarczą lub wojskową’). Także pochodne pewnej struktury słowotwórczej, w których wykształciły się nowe znaczenia leksykalne, polscy autorzy uznają za niemotywowane (z synchronicznego punktu widzenia) i w konsekwencji są one także centrami samodzielnych gniazd, por. PRZECIEKAĆ, PRZECIEC 3. *pot.* ‘o towarach: nielegalnie przedostać się na rynek’ wobec PRZECIEC a. PRZECIEKNAĆ, PRZECIEKAĆ 2. i PRZECIEC a. PRZECIEKNAĆ, PRZECIEKAĆ 3. ‘o rzece: cieknać, przesunąć się’, należących do gniazda CIEC a. CIEKNAĆ 1. ‘płynąć (zwykle powoli), spłynąć małymi strugami, sączyć się’.

Natomiast w naszym (ukraińskim) słowniku za wierzchołki samodzielnych gniazd uznaliśmy wyłącznie takie wyrazy, które straciły związki znaczeniowe z leksemem podstawowym niegdyś wspólnego gniazda. Do takich należy w szczególności gniazdo słowotwórczo-rdzenne ze związanym rdzeniem **ХОД-** w wierzchołku gniazda i podstawowymi czasownikami *noxodumu* 2, *cxodumu* 3 ze znaczeniem ‘być podobnym do kogoś, do czegoś’, które nie kojarzą się w świadomości współczesnych użytkowników języka z czasownikiem *xodumu* ‘chodzić’. Pochodne, które nie utraciły ze słowem podstawowym przynajmniej związku skojarzeniowego, zamieszczamy w składzie jednego gniazda, wydzielając takie asocjacyjne, według określenia A. Nagórko (1975), derywaty specjalną czcionką. Z kolei polscy autorzy sygnalizują procesy metaforyzacji znaczenia derywatów za pomocą gwiazdki, na przykład: *długopis**, *samopis**, *wtóropis**.

Autorzy słownika polskiego, stosując aparat aplikacyjnego modelu generatywnego S. K. Szaumiana, pokazują proces przekształcenia części mowy w trakcie tworzenia tego czy innego derywatu. Obok każdego derywatu w gnieździe przedstawiony jest zapis taktów jego tworzenia za pomocą symboli relatorów o znaczeniu części mowy – formantów słowotwórczych. Każda więc struktura słowotwórcza w gnieździe jest interpretowana w terminach procesu słowotwórstwa wewnątrz danej części mowy (derywacja wewnątrzkategoriowa) lub między częściami mowy (derywacja międzykategoriowa).

Ponieważ nasz słownik przedstawia wszystkie typy gniazd o rdzeniach-homografach, główna uwaga jest w nim skupiona na zmianach formy i semantyki takich

rdzeni. W słowniku polskich autorów zmiany morfonologiczne są odbite w tematach podstawowych w całości.

Jako obiekt badań porównawczych wybieramy wyrazy o wspólnym dla obydwu języków pojęciu i formie jego werbalizacji we wspólnym rdzeniu – gniazdo słotwórcze wyrazów ukraińskich posiadające jednostkę podstawową – czasownik *nucamu*, genetycznie spokrewniony z gniazdem wyrazów od czasownika *pisać* w języku polskim⁵.

Materiał z języka ukraińskiego jako podstawa porównania został wybrany tak, by pozwalał zbudować najbardziej skuteczny model językowej realizacji określonego pojęcia w gnieździe słotwórczym, z uwzględnieniem wszystkich możliwych odcieni jego formalnej i semantycznej budowy. Gniazdo odczasownikowe wybrano także na tej podstawie dlatego, że – jak udowodniły studia słowiańskich badaczy – czasowniki mają rozbudowane słotwórstwo wewnątrz swej części mowy, czego skutkiem jest największa **szerokość struktury gniazdowej**, którą mierzymy liczbą wyrazów w najdłuższym łańcuchu słotwórczym. W wyniku tego właśnie gniazda odczasownikowe pokazują w najpełniejszy sposób realizację **potencji gradualnego procesu tworzenia słów**, która z kolei odzwierciedla największą **głębokość profilowania wspólnego dla wyrazów gniazda pojęcia** występującego w ich rdzeniu. Niektórzy autorzy, na odwrót, uważają długość łańcucha słotwórczego za wskaźnik głębokości gniazda (Скаржинский 2006: 164). Naszym zdaniem pojmowanie tych terminów zależy od przyjętych przez różnych badaczy konwencji w przedstawianiu formalno-semantycznej struktury gniazd.

Dzięki jądrowej, predykatywnej funkcji w zdaniu słowiański czasownik ma najmocniejszą „fleksję słotwórczą”, tzn. **potencję równoległego** (zachodzącego na tym samym takcie) **procesu tworzenia słów** i daje największą **głębokość struktury gniazdowej**. Tę ostatnią mierzymy liczbą wyrazów w największym paradygmacie słotwórczym gniazda, zwłaszcza realizującym różne znaczenia kategoriałne derywatów dozwolonych przez semantykę wyrazu podstawowego. Według danych przedstawionych w polskim słowniku aktywność słotwórcza czasowników jest 1,96 raza większa od aktywności rzeczowników (Скаржинский 2006: 161). Dane z naszego słownika, choć dotyczą jedynie gniazd o wierzchołkach homograficznych, potwierdzają tę tendencję również w języku ukraińskim: aktywność słotwórcza gniazd czasownikowych o rdzeniach homograficznych jest przeciętnie o 1,76 raza wyższa niż aktywność gniazd odrzeczownikowych.

Analizowane ukraińskie gniazdo słotwórcze ma w swym wierzchołku rdzeń-dominantę ПИС-, realizowany przez wyraz podstawowy gniazda *nuc-amu*, i jego warianty formalne **пись-** (*нучь-м(о)*) i **пиш-** (*нуш-уч-и*).

Wyodrębnienia rdzeni oraz składników struktury słotwórczej derywatów zarówno w naszym słowniku, jak i w słowniku polskich autorów dokonano na podstawie formy ortograficznej wyrazu z oddaniem zmian zachodzących na styku tematu i formantu słotwórczego. W niektórych wypadkach skrótowce mają ucięte

⁵ Korzystając z okazji, składam wyrazy wdzięczności Pani prof. dr hab. Krystynie Kleszczowej za nieocenioną pomoc w interpretacji polskiego materiału, przykłady i uwagi, które pozwoliły autorce upewnić się co do niektórych wniosków i rozwiązań wątpliwości.

warianty rdzeni – **abromorfemy**. Taki ucięty wariant formalny rdzenia **ПИС-** jest np. w dawnym skrótowcu-sowietyzmie *лік-нен* i w pochodnym od niego przymiotniku *лікнен-ів/ськ(ий)*. Ten wyraz jest skrótem połączenia wyrazowego *ліквідація неписьменності, ліквідація безграмотности* (por. ros. **лик-без**). Ucięty wariant rdzenia **пись-, -п-** jest także umieszczony na wierzchołku analizowanego gniazda. Rdzeń **ПИС-** i jego formalne warianty **пись-** i **пиш-** są homograficzne. Relacje między takimi gniazdami, występujące dzięki homografii rdzeni na ich wierzchołkach, są wzmocnione pojawieniem się homograficznych struktur wyrazów w składzie takich gniazd, por. *писк¹* ‘dźwięk’ i *писк²* ‘twarz’. Przestrzeń w słownictwie ukraińskim, organizowana przez gniazda o rdzeniach homograficznych z rdzeniem **пис-** i jego wariantami, jest pokazana na rys. 1.

ПІХ ¹ -							
ПІХ ² -	пиш ² -						
ПІХ ³ -							
	пиш ¹ -	ПИС ¹ -			пись ¹ -		<i>n-</i>
		пис ² -	ПІСК ¹ -	пищ ¹ -			
			ПІСК ² -	пищ ² -	пись ² -	ПІСОК-	

Rys. 1. Makroprzestrzeń we współczesnym słownictwie ukraińskim, organizowana przez gniazda z homograficznymi rdzeniami **пис-**.

Takie odcinki słownictwa organizowane przez rdzenie homograficzne w wierzchołkach lub przez rdzenie wyrażające wspólne pojęcie mogą stać się także obiektem porównań w różnych językach (Карпіловська 2003). Na przykład w języku ukraińskim (zob. Rys. 1) rdzeń **ПИС-** czasownika *писати* wchodzi w bezpośrednie i pośrednie formalne związki z 12 homograficznymi (zapisy na szarym tle) i 2 nie-homograficznymi rdzeniami (zapisy kursywą), które realizują się w 563 wyrazach należących do 5 gniazd różnych typów. W języku polskim natomiast homografia nie jest charakterystyczna dla rdzenia **ПИС-** czasownika *писаć* i dla jego formalnych wariantów **пиś-** w *пи́смиenny* i **писз-** w *писзэцы*, i dlatego cecha ta nie ma właściwości systematyzowania w odróżnieniu od genetycznie pokrewnego rdzenia w wyrazach ukraińskich.

W gnieździe czasownika *писати* gromadzi się 379 wyrazów, w gnieździe czasownika *писаć* – 308 wyrazów. Słowniki ukraińskie i polskie umożliwiają wyodrębnienie dwóch podstawowych elementów w znaczeniu czasowników *писати* i *писаć*: 1) podstawowe dziś znaczenie procesu tworzenia pisma, tzn. znaków przekazujących informację, rejestrujących działalność mentalną człowieka i sprzyjających wymianie jej produkcji, komunikacji oraz 2) znaczenie procesu przedstawiania rzeczywistości, rysowania, kreślenia, zdobienia czegokolwiek znakami.

Genetycznie, co w pełni zrozumiałe, właśnie drugi element określa semantykę rdzenia indoeuropejskiego. Według naszych spostrzeżeń obecność drugiego elementu jest bardziej charakterystyczna dla gniazda ukraińskiego niż polskiego. W gnieździe czasownika *писаць* 3 ‘malować we wzory’ autorzy polskiego słownika

gniazd słowotwórczych umieścili tylko derywaty *ikonopis* i *pisanka*. Natomiast w gnieździe ukraińskim mamy dość bogate wykorzystanie owego drugiego elementu zarówno w czasownikach pochodnych, jak i w derywatach imiennych, por. ukr.: *вписати/вписувати* – 3. ‘*Старанно вимальовувати кого-, що-небудь*’⁶; *пописати* – 4. *розм.* ‘*Розмалювати кого-, що-небудь*’; *списати/списувати* – 8. // ‘*Зображувати (в літературі, живопису), використовуючи кого-, що-небудь як прототип*’; // *розм.* ‘*Малювати чий-небудь портрет, змальовувати когось, щось*’; // ‘*Покривати малюнками; розписувати, розмальовувати*’, a także *писанка* ‘*pisanka*’, *писальце* ‘urządzenie do zdobienia jajek’, *писаний* ‘różnokolorowy, pstry; wyjątkowo ładny’, *вазонис* ‘ozdabianie rysunkami waz’, *живопис* ‘malowanie za pomocą farb’, *іконопис* ‘malarstwo świętych obrazów’, *стінопис* ‘malarstwo ścienne’ i in.

Dawne słowniki ukraińskie notują i takie wyrazy fachowe, jak np. *писулька*, występujący w dwujęzycznym (ukraińsko-rosyjskim) *Słowniku języka ukraińskiego* (1907–1909) pod red. B. Hrinzenki – 2. ‘*У горшечников: палочка в толицину гусиного пера, с двумя острыми кончиками вилочкой, для проведения двойных углубленных линий (при раскрашивании посуды)*’ (СГ III: 154) lub nazwy narzędzi służących do zdobienia jakichkolwiek przedmiotów: *писак* ‘metalowe dłuto do rzeźbienia w drewnie’, *писачка* ‘pałeczka do malowania podeszew; narzędzie, którym piszą pisanki; narzędzie do polerowania skóry używane przez szewców’ lub takie przymiotniki jak *писаристий* ‘różnokolorowy’, *писастий* ‘ozdobiony haftami’ (ЕСУМ IV: 375) i in.

O tym, że pierwszy element (‘utrwaląc słowa, myśli za pomocą pisma’) odgrywa zasadniczą rolę w semantyce współczesnych czasowników – wyrazów podstawowych porównywanych gniazd i w semantyce ich derywatów, świadczy jego obligatoryjne występowanie w znaczeniach wszystkich czasowników pochodnych i w większości derywatów imiennych. Natomiast znaczenie ‘malowania’ nie tylko nie jest konieczne, ale ma wyraźnie metaforyczny charakter, ujawniający się także w powstawaniu na jego podstawie dodatkowych znaczeń przenośnych, np. *списати/списувати* – 9. *перен.*, *розм.* ‘*Бити, шмагати, залишаючи на тілі сліди ударів*’. Podobny rozwój znaczeń wyrazów pochodnych obserwujemy w obu zajmujących nas tu językach: por. ukr. *вписатися/вписуватися* – 1. *розм.* ‘*Вступати, записуватися до певної організації, товариства і т.ін.*’; 2. *перен.* ‘*Своїм виглядом, формою відповідати оточенню, не порушувати гармонії з чимсь*’ i pol. *wpisać się/wpisywać się* – 2. ‘umieścić, umieszczać swoje nazwisko w jakimś rejestrze, zostać wciągniętym (być wciągany) na listę członków organizacji, uczestników czegoś’, 3. *książk.* ‘stać się, stawać się trwałym elementem czegoś, należeć do jakiegoś zbioru’ (USJP 2004). Jednak materiał pozwala wnioskować, że polskie pochodne przeważnie profilują znaczenie procesu pisania. Zdolność do realizacji znaczenia związanego z ozdabianiem czegoś wizerunkami czy jakimikolwiek znakami zachowuje tylko adiektywizowany imiesłów *pisany*, np. *dzban pisany* (MSJP), por. *pisane koszulki* (SJPL) i ukr. *писаний красень*, *писана торба*, *писане рядно*. Nie wykluczamy

⁶ Definicje wyrazów przytaczamy za *Słownikiem języka ukraińskiego*, t. 1-11 (СУМ).

jednak, że wykorzystanie szerszego materiału z polskich słowników historycznych i gwarowych w istotny sposób pozwoli skorygować nasze wnioski.

Rozwijanie się struktury formalnej gniazda ukraińskiego jest określone przez następujące parametry:

a) szerokość maksymalna gniazda jest formowana przez 6 taktów derywacyjnych w łańcuchu:

писати → *пись-м(о)* → *письм-енн(ий)* → *не-письменний* → *неписьменн-ість(о)* → *лік-неп(о)* → *лікнеп-ів/ськ(ий)*

Z kolei szerokość struktury formalnej gniazd od czasownika *писа́ти* w tym samym znaczeniu nie przekracza 3 taktów derywacyjnych:

писа́ти → *пис-мо* → *пи́см'-енність* → *пи́сьменнич-(ь)*

Biorąc pod uwagę peryferyjny status wyrazu *лікнеп* we współczesnym ukraińskim zasobie leksykalnym, można powiedzieć, że wskaźniki szerokości gniazd pokrywają się.

b) Maksymalna głębokość struktury formalnej gniazda ukraińskiego jest przedstawiona w paradygmacie pierwszego taktu derywacji. W jej składzie jest 78 derywatów – 36 prostych i 42 composita oraz jukstapozycje. Ze względu na kategoriałną przynależność derywatów paradygmat ten można opisać następująco: derywaty proste – 25 czasowników, w tym 2 formy odczasownikowe – imiesłów przymiotnikowy *писа́н(ий)* i imiesłów przysłówkowy *пи́ши-уч-и*, 9 rzeczowników i 2 przymiotniki. Derywaty złożone – 38 rzeczowników, 2 przymiotniki, po 1 czasowniku i przysłówku.

Przytoczone dane liczbowe można uściślić, przedstawiając podział wyrazów pochodnych badanego paradygmatu według kategorii słotwórczych lub grup występujących w ich składzie. Prócz tego dla porównania gniazd może być przydatny także podział derywatów należących do tej samej części mowy i kategorii, dokonany według paradygmatów różnych taktów, oraz struktura poszczególnych stref gniazd związanych z częściami mowy (Карпиловська 1987; 1990).

Zarówno w języku ukraińskim, jak i w polskim głębokość gniazd, tzn. wielkość paradygmatów i ich ogólna liczba zmniejsza się wraz ze wzrostem szerokości gniazd, tzn. ze zwiększaniem się długości łańcuchów słotwórczych. Jednocześnie ze wzrostem szerokości gniazd może wzrosnąć liczba paradygmatów na tym samym takcie derywacyjnym. Słusznie zauważył I. A. Szirszow, że gniazdo może rozgałęziać się wszcz, tzn. większa liczba członów gniazda może wykazywać zdolności derywacyjne. Na tej podstawie wyodrębnił on **mocno** i **słabo rozwinięte** gniazda (Ширшов 1991: 13–14). I tak np. w interesujących nas gniazdach z podstawowym czasownikiem ukraińskim *писа́ти* i polskim czasownikiem *писа́ти*, we wszystkich właściwych im znaczeniach, na I takcie derywacji zdolność dalszego tworzenia słów ma 47 ukraińskich derywatów i 22 formacje polskie. Inna rzecz, że liczba formacji utworzonych przez nie na II takcie nie przekracza w gnieździe ukraińskim 14 wyrazów. Najbardziej aktywny w procesie słotwórczym okazał się tu rzeczownik *письмо*; od odpowiadającego mu polskiego rzeczownika *pisto* odnotowano tylko

7 derywatów o różnej strukturze. Z kolei w gniazdach czasownika polskiego *писаць*, w różnych znaczeniach, wielkość paradygmatów może sięgać 22 wyrazów. Taką największą aktywność wykazuje rzeczownik *писарз*; jego ekwiwalent ukraiński *письменник*, tworzony na III takcie derywacji, daje tylko 5 wyrazów pochodnych. Utworzone od czasownika *писати* rzeczowniki *писар* i *писець*, w odróżnieniu od rzeczownika polskiego *pisarz*, należą do leksyki przestarzałej, a wyraz *писака* wyraża bardzo negatywną ocenę wykonawcy czynności.

Rozbieżności między przytoczonymi danymi odzwierciedlają istotną właściwość techniki słowotwórczej kształtowania wspólnego dla języka ukraińskiego i polskiego modelu nominacji osoby zajmującej się tworzeniem tekstów pisanych, w tym i utworów artystycznych. Jeżeli w języku polskim nazwa takiej osoby tworzy się bezpośrednio od czasownika podstawowego na I takcie derywacji, to w języku ukraińskim w łańcuchu słowotwórczym poprzedzają ją rzeczownik *письмо* i przymiotnik *письменний*. W ten sposób jego formę wewnętrzną można określić jako ‘ten, kto zna (tworzy) pismo’ lub ‘piśmienny, człowiek znający się na piśmie’, por. ukr. *письменна людина*. Dla nazwania autora tekstów artystycznych w języku ukraińskim, w odróżnieniu od języka polskiego, stosuje się głównie simplicja o formantach sufiksalnych *-ар*, *-ист* lub adaptuje zapożyczenia o podstawach greckich *-граф-*, *-ург-*, por. *байкар*, *сценар-ист*, *драмат-ург*, *комеди-о-граф*.

Język polski ma szersze spektrum technik słowotwórczych tworzenia danego modelu nominacji lub oddaje pierwszeństwo kalkom według wzorów obcych, por. *scenariopisarz* i *scenarzysta*, *dramatopisarz* i *dramaturg*, lecz także *bajkopisarz*, *komediopisarz*. Jest oczywiste, że takie ukraińskie odpowiedniki jak *байкар*, *сценарист*, *драматург*, *комедиограф* i in. nie wchodzą w skład badanego gniazda. W związku z tym spostrzeżeniem, dotyczącym właściwości konstruowania pojęcia ‘twórca tekstu pisanego’ w różnych językach słowiańskich, interesująca jest uwaga W. G. Kostomarowa na temat opozycji nazw *сочинитель* i *писатель* w języku rosyjskim XVIII–XIX w.

Pierwszy wyraz występujący we współczesnych słownikach z notatką *устар.* (*przestarzały*) oznaczał twórcę ważnych w sensie estetycznym, doskonałych utworów artystycznych lub muzycznych, drugi zaś każdego autora tekstu pisanego (nie tylko pisarza, lecz również uczonego, dyplomate, urzędnika) (Костомаров 2005: 35). Ukraińska praktyka językowa dla zrealizowania tej opozycji stosuje inne środki leksykalne. Czasownik ukraiński *складати* (*вірші*, *музику*), odpowiadający rosyjskiemu czasownikowi *сочинять* (*стихи*, *музику*), nie tworzy nazwy osoby zajmującej się działalnością twórczą. Derywatami od czasownika ukraińskiego *складати* są rzeczowniki *складач*, *складальник* oznaczające zecera, a jako odpowiednik rosyjskiego *сочинитель* występują neutralne nominacje ukraińskie *письменник*, *автор* lub książkowe *творець*. W dawnym (przestarzałym) ukraińskim zasobie wyrazów odnajdujemy jeszcze inne nazwy osoby zajmującej się pracą literacką: *письмовець*, *писальник*, *писатель* (РУС III: 28), a także *літерат*, *літератор* bliskie polskiemu książkowemu *literat*.

W porównywanych tu językach obficie jest reprezentowane pojęcie ‘zły pisarz, autor mało wartościowych utworów’, por. ukr. *письмак*, *писач*, *писака*, *базграч*,

борзописець, борзописака, графоман, перодряп i pol. *pisarzyna, pisarczyk, pismak, grafoman, gryziórek* i ros. *писака, борзописец, бумагомарака, бумагомаратель, графоман* itp.

Podobne przykłady przekonująco udowodniają, że rozwijanie się formalnej struktury gniazd zależy od wybranej w języku techniki realizowania podobnych modeli nominacji. Na przykład w języku polskim aktywny model tworzenia złożzeń właściwych (*composita*) o znaczeniu osoby zawiera prosty wyraz pochodny – rzeczownik *pisarz* jako drugi temat słowotwórczy całej serii wyrazów, co daje możliwość bezpośredniego połączenia z nim pierwszych tematów słowotwórczych, np. *bajkopisarz, dramatopisarz, komediopisarz, kronikopisarz, powieściopisarz* itp. W języku ukraińskim formalnie podobna do wyrazu *писець* podstawa *-нісець* w wyrazach: *живописець, іконописець, літописець, побутописець* (por. pol. *żywotopisarz* i ros. *бытописатель*) wyraża inne znaczenie leksykalne, co jest wspierane w strukturze wyrazu złożonego przez inny akcent, por.: *писець* – 1. *іст.* ‘У давній Русі – переписувач і упорядник рукописних книг’; 2. *заст.* Писар (1. *заст.* ‘Людина, що професійно займалася переписуванням паперів; писець’; 2. ‘Працівник штабної армійської канцелярії’), *рог.* Генеральний писар – ‘представник вищої військової адміністрації на Україні XVII–XVIII ст., який очолював генеральну військову канцелярію’ i temat *-нісець* zawierający ogólną wskazówkę co do charakteru czynności wykonywanej przez osobę czy przyrząd, np. *літописець* ‘ten, kto pisze latopis (kronikę)’, *самописець* ‘urządzenie zapisujące w sposób automatyczny wskazanie przyrządu’ itp. Przytoczone peryfrazy, odzwierciedlając stałe związki w świadomości nosicieli języka wyrazów podstawowych i pochodnych, dają możliwość wyprowadzenia takich wyrazów złożonych bezpośrednio z podstawowych czasownikowo-substantywnych połączeń wyrazowych:

писати самому → [*сам-*] + o + [*-пис-*] + ець-0

lub przy braku bezpośrednich związków znaczeniowych z wyjściowym połączeniem wyrazowym zestawiać podobne nazwy osób z nazwą obiektu, tworzonego przez niego w wyniku dokonywanej czynności, por.:

живопис → *живопис-ець-0*

Dla niektórych podobnych do polskich rzeczowników o znaczeniu nazw obiektów język ukraiński nie podaje pochodnych nazw osoby tworzącej taki obiekt, por. w ukraińskim jedynie *життєпис*, a w polskim *żywot – żywotopisarz*, lecz także *żywociarz*. W języku ukraińskim jako nazwa osoby piszącej biografię występuje zapożyczony z greckiego rzeczownik *біограф*, lecz nie jego kalka. Oprócz tego w języku polskim jako kalka podstawy greckiej *graf-* występuje temat czasownikowy *rys-*, a nie *pis-*, por. *życiorys*.

Uwzględnienie całego spektrum realizacji językowej pewnego pojęcia wyprowadza badania porównawcze gniazd na szerszą płaszczyznę poznania sposobów realizowania podobnych modeli nominacji w różnych językach, mianowicie: porównania nie poszczególnych gniazd, lecz ogółu gniazd, których człony realizują podobne

pojęcia i modele ich werbalizacji. Na przykład w języku ukraińskim do oznaczenia poety, osoby piszącej wiersze, bez względu na ich jakość, służy wyraz książkowy *віршописець* i jego stylistycznie neutralne synonimy *поет*, *віршувальник*. W języku polskim odpowiada im wyraz złożony *wierszopisarz*⁷, a także jego neutralny synonim *poeta*. Ukraińskie nazwy osoby piszącej złe wiersze, *віршороб* i *віршомаз*, wprowadzają do „pola porównania” gniazda o podstawowych czasownikach *робити* i *мазати*. Przy czym jeżeli temat *роб-* na negatywną ocenę produktu działalności osoby wskazuje w sposób implicytny, to temat *маз-* otwarcie ją wyraża. Podstawą jej sformułowania są takie znaczenia czasownika *мазати*, jak ‘bazgrać’ i ‘w sposób nieumiejętny, źle malować’. W orbitę profilowania pojęcia ‘źle pisać, tworzyć mało wartościowe, słabe utwory artystyczne, w tym i wiersze’ wchodzi takie czasowniki jak: *ліпити* (*віршики*), *студіяти* (*рими*) (ПУС I: 364). Na szerszą płaszczyznę porównania wywodzą także polskie odpowiedniki przytoczonych ukraińskich wyrazów – wyrazy złożone *wierszorób* i *wierszokleta*, por. także ros. *стихонлет*, *кромать* (*стихи*) i używany ironicznie w celu określenia złych wierszy polonizm *вириши* (СПЯ I: 177).

Granice porównania gniazd realizujących wspólne koncepty da się rozszerzyć dzięki takim szeregom synonimicznym, w których skład wchodzi wyrazy podstawowe gniazd lub te czy inne wyrazy pochodne. Na przykład w języku ukraińskim czasownik *писати* mający różne swoje znaczenia jest synonimiczny z czasownikami *графити*, *креслити*, *малювати*, *рисувати*, *шкрябати*, *дряпати*, *черкати*, *базграти*, *плести*, *компонувати*, *творити*. Na ścisłe związki gniazd wymienionych wyżej czasowników z gniazdem *писати* wskazują takie derywaty, jak: *почерк* ‘charakter pisma’, *нарис* ‘utwór artystyczny – szkic’, *окреслити/окреслювати* – 3. *прен.* ‘przedstawiać, odtwarzać, opisywać kogoś, coś’ i in. Te czasowniki w stosunku do czasownika *писати* występują albo jako identyfikatory, tzn. wyrazy o bardziej szerokiej semantyce, wskazujące w ogóle na proces pokrywania znakami graficznymi jakiegokolwiek powierzchni czy tworzenia jakiegokolwiek obiektu wskutek takiego procesu (*графити*, *креслити*, *малювати*, *рисувати*, *черкати*, *творити*, *компонувати*), albo uściślają znaczenia tego czasownika przez pozytywną (*виписувати*, *виводити*) lub negatywną ocenę procesu i jego skutków (*базграти*, *дряпати*, *шкрябати*, *мазати*).

Język polski ma także możliwości takiego rozszerzenia obiektu porównania dzięki jednostkom synonimicznym lub wyrazom oceniającym, por. *kaligrafować* (w języku ukraińskim brak takiego czasownika, chociaż występuje adaptowany rzeczownik zapożyczony z greki *каліграфія* z wyrazami pochodnymi *каліграф* i *каліграфічний*, a także przestarzała kalka *краснопис* z derywatem *краснописець*) lub *bazgrać*, *gryzłolić*, *skrobać*, *mazać*. Zależność realizacji potencjału słowotwórczego leksemów synonimicznych od ich nacechowania stylistycznego na przykładzie gniazd polskich przekonywująco opisała Burkacka (2001).

Badania porównawcze gniazd słowotwórczych i ich związków z innymi gniazdami i formacjami gniazdowymi umożliwiają poznanie roli, znaczenia tego czy innego pojęcia w językowym obrazie świata, ustalenie podobieństw i różnic w jego języko-

⁷ Także *wierszopis*. Oba wyrazy są przestarzałe – red.

wej категоризacji i profilowaniu, w organizacji systemowej zasobu leksykalnego. To, co powiedziano wyżej, pozwala potwierdzić, że gniazdowa analiza porównawcza zasobów leksykalnych różnych języków otwiera nęcące perspektywy badań ich funkcjonowania i tendencji rozwojowych. Tym bardziej takie badania są ważne dla języka ukraińskiego i polskiego ze względu na ich wieloletnie i wielopostaciowe kontakty.

Wykaz skrótów źródeł

- ЕСУМ: *Етимологічний словник української мови*, т. IV, Київ 2003.
 РУС: *Російсько-український словник*, голов. ред. акад. А. Ю. Кримський і С. О. Єфремов, т. I-III, Київ 1924–1932.
 СГ: *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченка, т. I–IV, Київ 1907–1909.
 СРЯ: *Словарь русского языка*, глав. ред. А. П. Евгеньева, т. I–IV. Изд. 3-е, стереотип. Москва 1985–1988.
 ССІС: *Сучасний словник інішомовних слів*, укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк, Київ 2006.
 СУМ: *Словник української мови*, т. I–XI, Київ 1970–1980.
 MSJP: *Mały słownik języka polskiego, wydanie nowe*, red. E. Sobol, Warszawa 1993.
 SJPL: *Słownik języka polskiego przez S. B. Lindego*, Warszawa 1807–1815.
 USJP: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, Warszawa 2004.

Literatura

- Віняр Г. М., Шпачук Л. Р., 2002, *Словник новотворів української мови кінця ХХ століття*, Кривий Ріг. 2.
 „Вісник”, „Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника”, *Ювілейний випуск на пошану 100-річчя від дня народження професора Івана Ковалика*, „Філологія”, Вип. XV–XVIII.
 Вступ, 1982, *Вступ*, [w:] *Етимологічний словник української мови. В семи томах*, т. 1, Київ, с. 7–13.
 КАРПІЛОВСЬКА Є. А., 1987, *Конструирование глагольных зон словообразовательных гнезд (на материале украинских глаголов звучания)*, Ленинград.
 КАРПІЛОВСЬКА Є. А., 1990, *Конструювання складних словотворчих одиниць*, Київ.
 КАРПІЛОВСЬКА Є. А., 2002, *Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями*, Київ.
 КАРПІЛОВСЬКА Є. А., 2003, *Принципи моделювання системної організації лексики в словниках інтегрального типу. V Міжнародний конгрес Міжнародної асоціації україністів. Мовознавство*, Чернівці, с. 42–47.
 КАРПІЛОВСЬКА Є. А., 2006, *Вступ до прикладної лінгвістики: Комп'ютерна лінгвістика*, Донецьк.
 Клименко Н. Ф., 1982, *Структура лексико-семантичного поля*, [w:] Н. Ф. Клименко, М. М. Пещак, І. Ф. Савченко, *Формалізовані основи семантичної класифікації лексики*, Київ, с. 99–194.
 Клименко Н. Ф., 2004, *Словотвірно-лексичні значеннєві зв'язки слів, що належать одному концепту в мові. Мовні і концептуальні картини світу*, Київ. 11, кн. 1, с. 196–201.
 Ковалик І. І., 1958, *Вчення про словотвір (словотворчі частини слова)*, Львів.
 Ковалик І. І., 2007, *Семантична функція кореня в словотвірному гнізді*, [w:] І. Ковалик, *Вчення про словотвір: Вибрані праці*, Івано-Франківськ – Львів, Ч. 1, а. 326–346.
 Костомаров В. Г., 2005. *Наш язык в действии: Очерки современной русской стилистики*, Москва.
 Мазурик Д., 2002, *Нове в українській лексиці: Словник-довідник*, Львів.

- НЕЛЮБА А., 2004, *Лексико-словотвірні інновації (1983–2003)*, Харків.
- НЕЛЮБА А., НЕЛЮБА С., 2006, *Лексико-словотвірні інновації (2004–2006)*, Харків.
- СЕГІН Л. В., 2003, *Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм дієслів динамічної просторової локалізованості в українській і польській мовах*, Донецьк.
- СКАРЖИНСКИЙ М., 2006, *Словообразовательные гнезда, мотивированные глаголами (предварительный анализ)*, „Исследования по славянским языкам”, Корейская ассоциация славистов, 11, s. 159–170.
- ТИХОНОВ А. Н., 1985, *Словообразовательный словарь русского языка*, т. I–II, Москва.
- ЧЕРНИШ Т. О., 2001, *Про теоретико-методологічні засади застосування гніздового методу в етимологічних дослідженнях О. С. Мельничука*, „Мовознавство”, 6, s. 50–56.
- ЧЕРНИШ Т. О., 2003, *Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні*, Київ.
- ШИРШОВ И. А., 1991, *Теоретические проблемы гнездования. Принципы составления гнездового толково-словообразовательного словаря современного русского языка*, Грозный, s. 5–75.
- ШИРШОВ И. А., 2004, *Толковый словообразовательный словарь русского языка*, Москва.
- ЯРОШЕНКО Н. О., 2006, *Структурно-семантичні особливості сучасних словотвірних гнізд з вершинами *сажати*, *садити* і *садzić* у російській, українській і польській мовах у зіставленні з англійською мовою*, Донецьк.
- BURKACKA I., 2001, *Porównawcza analiza gniazdowa wybranych leksemów neutralnych i nacechowanych ekspresywnie*, Warszawa.
- BUZÁSSYOVÁ K., 1974, *Sémantická štruktúra slovenských deverbativ*, Bratislava.
- KLYMENKO N. F., KARPILOVSKA E. A., 1994, *Computer Morpheme-Word-Formative Database of the Ukrainian Language and Its Applications*, „Journal of Quantitative Linguistics”. Vol. 1, No. 2, s. 113–131.
- NAGÓRKO A., 1975, *O dwóch typach motywacji leksemów rzeczownikowych we współczesnej polszczyźnie*, „Poradnik Językowy”, z. 10.
- SKARŻYŃSKI M., BEREND M., BONDKOWSKA M., BURKACKA I., JADACKA H., OLEJNICZAK M., VOGELGESANG T., 2004, *Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, t. III: *Gniazda odczasownikowe*, Kraków.
- WASZAKOWA K., 2003, *Przejawy tendencji do internacjonalizacji w systemach słowotwórczych języków zachodniosłowiańskich*, [w:] *Słowotwórstwo/Nominacja*, red. nauk. I. Ohnheiser, Innsbruck–Opole.

The Words' Nests as a Linguistic Picture of the World: Prospects of Comparative Studies Summary

Point of issue in the article are aspects and parameters of comparative studies of different type of words' nests (word-formative, morphemic, lexico-semantic) within the framework of one or more languages. Most of the words' nests in categorization the world and the system organization of a lexicon of Slavic languages are marked. The first part of the article presents studies of words' nests in the Ukrainian linguistics. The second part of the article is devoted to the comparative analysis of formal and semantic structure of words' nests of the Ukrainian verb *nucamu* and the Polish verb *pisać*. The lexical complexes formed by these words' nests also serve as an object of analysis.